

NOTEN

- I 'WIJ BEGEEREN DE OPPOSITIE NIET'
- I *Schrift en historie. Gedenkeboek der Anti-Revolutionaire Partij (1878-1928)*, p. 266.
- 2 Hamilton, Madison, Jay, *The Federalist Papers*, p. 135-136.
- 3 Dr. P. Kasteel, *Abraham Kuyper*, p. 88.
- 4 Dr. P.J. Oud, *Honderd jaren. Een eeuw van staatkundige vormgeving in Nederland, 1840-1940*, p. 104.
- 5 Oud, p. 106.
- 6 Oud, p. 109.
- 7 Oud, p. 110.
- 8 Dr. G.J. Laman, *Groen van Prinsterer als volksvertegenwoordiger 1862-1865*, p. 54.
- 9 Dr. L.C. Suttorp, *Jbr. mr. Alexander Frederik de Savornin Lohman 1837-1924. Zijn leven en werken*, p. 34.
- 10 Suttorp, p. 28, 29.
- 11 Suttorp, p. 28.
- 12 Suttorp, p. 186 e.v.
- 13 Idem.
- 14 Oud, p. 201.
- 15 Dr. J. Witlox, *Schaepman als staatsman*, p. 171.
- 16 Witlox, p. 197 e.v.
- 17 Joris Abelings, *Teloorgang en wederopstanding van de Nederlandse monarchie, 1848-1898*, p. 173.
- 18 Th.G.F.M. Brinkel, J. de Bruijn, A. Postma (red.), *Het kabinet MacKay. Opstellen over de eerste christelijke coalitie (1888-1891)*, p. 136.
- 19 Suttorp, p. 222.
- 20 Oud, p. 288.
- 21 Doeko Bosscher, *Om de erfenis van Colijn. De ARP op de grens van twee werelden 1939-1952*, p. 266.
- 22 *Verslag der Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, gedurende de tijdelijke zitting 1945, 2e vergadering*, vel 4, p. 16.
- 23 Bosscher, p. 270.
- 24 Oud, p. 313 e.v.

- 25 Lambert Giebels, *Beel. Van vazal tot onderkoning. Biografie 1902-1977*, p. 143.
- 26 C. Bremmer (red.), *Personen en momenten. Uit de geschiedenis van de Anti-revolutionaire partij*, p. 168.
- 27 *Verslag der Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, zittingsjaar 1946-1947*, vel 4, p. 3.
- 28 *Verslag der Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedurende de zitting 1946*, vel 15, p. 51.
- 29 *In Overleg, afscheidsbundel voor prof. D.B.J. Schouten als kroonlid van de SER*, 1992, p. 63.
- 30 Ed. van Thijn, *Democratie als hartstocht*, p. 93.
- 31 Ed. van Thijn, *De parlementaire oppositie in Nederland* (niet gepubliceerd, berustend in het archief van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam), p. 8.
- 32 *Verslag der Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedurende de zitting 1946*, vel 15, p. 54.
- 33 Dr. R.S. Zwart, 'Gods wil in Nederland'. *Christelijke ideologieën en de vorming van het CDA (1880-1980)*, p. 125.
- 34 Bosscher, p. 272.
- 35 Zwart, p. 64.
- 36 J.A. Bornewasser, *Katholieke Volkspartij 1945-1980, Band 1. Herkomst en Groei (tot 1963)*, p. 199; Bosscher, p. 25.
- 37 Prof. mr. C.P.M. Romme, *Katholieke politiek*, p. 9-10.
- 38 Romme, p. 66.
- 39 Idem.
- 40 Van Thijn, *Parlementaire oppositie*, p. 25.
- 41 *Schrift en Historie*, p. 275.
- 42 Hans Daalder, *The Netherlands, Opposition in a Segmented Society*, in: R.A. Dahl (ed.), *Political Oppositions in Western Democracies*, p. 222.
- 43 Van Thijn, *Parlementaire oppositie*, p. 23.
- 44 Van Thijn, *Parlementaire oppositie*, p. 24.
- 45 Daalder, p. 221.
- 46 Van Thijn, *Parlementaire oppositie*, p. 6.
- 47 Van Thijn, *Parlementaire oppositie*, p. 10, 21.
- 48 Bosscher, p. 15.
- 49 *Verslag der Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 10de vergadering*, 12 november 1946, vel 44, p. 163.
- 50 *De Volkskrant*, 2-9-1995.
- 51 *Verslag der Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 10de vergadering*, 16 november 1946, vel 131, p. 499.
- 52 Idem, vel 45, p. 168.
- 53 Bremmer, p. 49.
- 54 Prof. mr. P.S. Gerbrandy, *De scheuring van het rijk. Het drama van de Indonesische crisis*, p. 93.

- 55 Giebels, p. 228-229.
- 56 Bosscher, p. 118.
- 57 Bosscher, p. 74.
- 58 *Verslag der Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, beraadslagen over de rijksbegroting voor het jaar 1951*, 16 november 1950, vel 131, p. 499.
- 59 Bosscher, p. 294.
- 60 Romme, p. 57.
- 61 Bosscher, p. 331.
- 62 Bosscher, p. 368.
- 63 Bosscher, p. 377.
- 64 Bosscher, p. 381.
- 65 Jelle Zijlstra, *Per slot van rekening. Memoires*, p. 38.
- 66 H.-M.T.D. ten Napel, 'Een eigen weg'. *De totstandkoming van het CDA (1952-1980)*, p. 273.
- 67 Giebels, p. 554.
- 68 Jan Hoedeman, *Hans Wiegel en het spel om de macht*, p. 59.
- 69 Ten Napel, p. 266.
- 70 Dr. Hans van Spanning, *De Christelijk-Historische Unie (1908-1980). Enige hoofdlijnen uit haar geschiedenis*, II, p. 231; J.J. Vis, *Kabinetformatie 1973. De strijd om het Catshuis*, p. 65.
- 71 J.P. van Rijswijk, *Repeterende breuken. De machtsstrijd tussen PvdA en CDA*, p. 69-70.
- 72 Pieter Gerrit Kroeger, Jaap Stam, *De rogge staat er dun bij. Macht en verval van het CDA 1974-1998*, p. 51.
- 73 *Handelingen Tweede Kamer der Staten-Generaal, zitting 1975-1976*, nr. 3, p. 104.
- 74 Van Spanning, II, p. 163; p. 407.
- 75 Hoedeman, p. 92.
- 76 Permanente Program Adviescommissie, *Het eerste jaarlijkse advies voor het algemeen bestuur*, 1975, p. 3.
- 77 Van Spanning in: *De Nederlander*, partijblad van de CHU, 22-8-1975, p. 1.
- 78 Ten Napel, p. 301.

2 'ZE HEBBEN ONS NIET MEER NODIG'

- 1 *Vrij Nederland*, 29-3-1997.
- 2 *Intermediair*, 17-7-1997.
- 3 *Algemeen Dagblad*, 13-5-1995.
- 4 *De Telegraaf*, 24-12-1992.
- 5 *NRC Handelsblad*, Zaterdag Bijvoegsel, 1992, p. 3.
- 6 Kroeger, p. 264.

- 7 Ruud Lubbers, *Geloof in de samenleving. Christendemocratie in drie generaties: Ruijs, Klompé, Lubbers*, p. 39.
- 8 *NRC Handelsblad*, 2-9-1993.
- 9 Zie bijvoorbeeld *NRC Handelsblad*, 12-9-1998.
- 10 *Trouw*, 24-12-1997.
- 11 J.J.A. Thomassen e.a. (red.), *De geachte afgevaardigde. Hoe Kamerleden denken over het Nederlandse parlement*, p. 118 e.v.
- 12 *Handelingen Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 1995-1996, nr.1*, 19-21 september 1995, pp. 3-160.
- 13 Ben Rogmans, *Hans van Mierlo, Een bon-vivant in de politiek*, p. 155.
- 14 Rogmans, p. 156.
- 15 Abraham de Swaan, *De macht van het midden en de onmacht van de staat, Een politieke familieroman*, jubileumsymposium D66, Den Haag.
- 16 *De Volkskrant*, 16-10-1995.
- 17 *Advies D66-fractie aan koningin Beatrix*, 4 mei 1994.
- 18 *HP/De Tijd*, 8-7-1994.
- 19 Kroeger, p. 332.
- 20 *Vrij Nederland*, 16-7-1994.
- 21 *NRC Handelsblad*, 4-7-1994.
- 22 *Rapport Evaluatiecommissie*, p. 22.
- 23 *Notulen Tweede-Kamerfractie CDA*, 23-8-1994.

3 BUKKEN VOOR DE BOEMERANG

- 1 Lord Henry St. John Bolingbroke, *Letters on the Spirit of Patriotism, on the Idea of a Patriot King, and on the State of Parties at the accession of King George I*, p. 224.
- 2 *De Volkskrant*, 2-9-1995.
- 3 *Handelingen Tweede Kamer der Staten-Generaal. Vergaderjaar 1995-1996, nr. 12*, 34-2647/2648.
- 4 Idem, 34-2666.
- 5 Idem, 34-2696.
- 6 *De Volkskrant*, 12-5-1995.
- 7 De beschrijvingen van de fractievergadering van 7 december 1995 zijn gebaseerd op uitspraken van vijf aanwezigen die anoniem wilden blijven, alsmede op persoonlijke notities van het toenmalige Tweede-Kamerlid Alis Koekkoek.
- 8 *NRC Handelsblad*, 1-12-1994.
- 9 *De Volkskrant*, 7-10-1995.
- 10 *Trouw*, 10-5-1997.
- 11 *Nova*, 6 maart 1997.
- 12 *CDA-Jaarboek 1995-1996*, p. 83.
- 13 *HP/De Tijd*, p. 28-8-1998.

- 14 *Vrij Nederland*, 21-10-1995.
 15 *Leidsch Dagblad*, 26-11-1996.
 16 *Radio 1 Journaal*, 31-12-1995 en 2-1-1996.
 17 *Handelingen Tweede Kamer der Staten-Generaal, Vergaderjaar 1994-1995, 31 augustus 1994*, 86-5816.
 18 *Libelle*, 9-2-1995.
 19 *Trouw*, 15-2-1996.
 20 *Forum*, blad van het VNO-NCW, 9-1-1997.
 21 *Trouw*, 16-3-1995 en 18-3-1996.
 22 Lijsttrekkersdebat, NOS-televisie, 4 maart 1998.
 23 *Vrij Nederland*, 21-10-1995.
 24 *Toelichting bij het model voor oppositie met Strategisch Beraad*, advies R. Meines 13-1-1995 aan het CDA, p. 1.
 25 *Handelingen Tweede Kamer der Staten-Generaal, Vergaderjaar 1994-1995, nr. 109*, p. 4.
 26 *CDA-Jaarboek 1995-1996*
 27 *Handelingen Tweede Kamer der Staten-Generaal, Vergaderjaar 1994-1995, nr. 12*, 33-2288.
 28 *NRC Handelsblad*, 8-12-1994, p. 7.
 29 *Opzij*, mei 1995.
 30 *Handelingen Tweede Kamer der Staten-Generaal, Vergaderjaar 1995-1996, nr. 1 2-12; NRC Handelsblad 7-10-1995*.
 31 *Idem*, 1995-1996, nr. 1, pp. 2-11.
 32 *Idem*, 1995-1996, nr. 16, pp. 46-3458.
 33 *Hollands Dagboek, NRC Handelsblad*, 7-2-1998.
 34 *Vrij Nederland*, 4-5-1996.
 35 *Handelingen Tweede Kamer der Staten-Generaal, Vergaderjaar 1995-1996, nr. 15*, 16-18 januari 1996, pp. 43-3349.
 36 *Reader oppositievoeren*, Steenkamp Instituut CDA, 1994, p. 4.
 37 *De Groene Amsterdammer*, 22-1-1997.
 38 *NRC Handelsblad*, 5-7-1997, *Zaterdag Bijvoegsel*, p. 3.
 39 *CDA-krant*, 1 juli 1995.
 40 *NRC Handelsblad*, 14-9-1996.

4 TUSSEN BESTUURDERSOCIËTEIT EN POLITIEKE PARTIJ

- 1 *Katholieke Nieuwsblad*, 21-4-1995.
 2 *Idem*.
 3 *CD/Aktueel*, 21-1-1996, p. 16.
 4 *Algemeen Dagblad*, 14-1-1997.
 5 *Christen Democratische Verkenningen (CDV)*, 5/'98, p. 204.
 6 *CDV*, 12/'94, p. 546.
 7 *International Herald Tribune*, 16-9-1997.

- 8 NRC Handelsblad, 15-2-1998.
 9 CDV, 718198
 10 NOS-Journaal, 17-3-1998.
 11 CDV, 12/'95, p. 603-604.
 12 *Preadviezen voor de jaarvergadering van de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor de Staathuishoudkunde, 1995. Inkomensverdeling door activiteit, preadvies van drs. H. Wijffels*, p. 103 e.v.
 13 *Nieuwe Wegen, Vaste Waarden, aanzet tot een strategisch beraad binnen het CDA*, november 1995, p. 3.
 14 Idem.
 15 zie onder meer: Th. Wöltgens in de *Groene Amsterdammer*, 29-10-1997.
 16 *Trouw*, 3-10-1998, ZenZ, p. 4.
 17 NRC Handelsblad, 28-3-1996.
 18 *CD/Aktueel*, 20-1-1996, p. 16.
 19 *CDA-politici in functie. Handreiking*, juli 1992, p. 35.
 20 NRC Handelsblad, *Zaterdags Bijvoegsel*, 4-10-1997, p. 1.
 21 Idem.
 22 Idem.
 23 *HP/De Tijd*, 30-10-1998.
 24 *Het Parool*, 5-7-1997.
 25 NRC Handelsblad, 26-3-1997.

5 DOLENDE PELGRIMS IN HET MIDDENVELD

- 1 *Rapport Evaluatie-commissie*, p. 40.
 2 Kroeger, p. 299.
 3 CDV, 7/8/1994, p. 289.
 4 *CNV-Opinie*, nr.2, 1997, p. 4.
 5 CDV 12/'95, p. 565.
 6 NRC Handelsblad 26-5-1995.
 7 NRC Handelsblad, 10-2-1993.
 8 *De Volkskrant*, 10-1-1997.
 9 *De Volkskrant*, 23-12-1996.
 10 Idem.
 11 *Bestuursforum*, februari 1995, p. 51.
 12 *Trouw*, 26-4-1997.
 13 NRC Handelsblad, 15-5-1997.
 14 *Trouw*, 18-9-1997.

CONCLUSIE: EEN HEIDENS KARWEI

- 1 Daalder, p. 236.

